

**Голос
адыга**

1923-рэ ильесим
гъэтхапэм
къышегъэжъагъэу къидэклы

№ 60 (21789)

2019-рэ ильес

ШЭМБЭТ

МЭЛЫЛФЭГЬУМ и 6

ОСЭ ГЭНЭФАГЬЭ ИИЭП
къыхэтутыгъэхэр ыкли
нэмэкл къэбархэр
тисайт ижүүгөтөштых
WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикаем и Правительствэ игъэзет

Мэллылфэгьум
и 8-р — дээ
комиссариатхэм
ялофышэхэм
я Маф

Дээ комиссариатхэм ялофышэхэм ыкли яветранхэу лъытэнгъэ зыфэтшыхэрэр!

Дээ комиссариатхэм ялофышэхэм я Мафэ фэшл тышшүүфегушо!

1918-рэ ильесим мэллылфэгьум и 8-м Совнаркомым и Декрет тетээ зэхажэгъэ дээ комиссариатхэм тикъералыгъо зыкынхумэжжынымкэ амалеу илэхэм ягъэлтиэн яфэшьшэ Iах хашыхаагь.

Чыпэ зыгъэйорышэхжыным икъулыкъухэр игъусэхэу Адыгэ Республикаем идээ комиссариат непэ юфтыхэбэз гъэнэфагъэхэр зэшүүхых Хэгъэгум иухумаклохэр дээ къулыкъур ахынным фэгъэхзырыгъэнхэмкэ, мобилизационнэ юфтыхохэр зэшюхигъэнхэмкэ пшъэдэкъыж зыхэль юфтыхохэр къеуцухэрэр егъэцаклэх.

Анахьэу дээ комиссариатын иофишён зыфитехжээхъягъэр къыткэхъухэхэрэр яхэгъэту шу альэгъоо пүгүэнхэр, дээм шхъэкіэфэнгъэу фашырэм джыри нахь зыкъеэлтигъэнхэр ыкли дээ къулыкъум имэхъанэ тэрэзэу зэхягъашыкыгъэнхэр ары.

Урысые ныбжыкъе дээ-патриот общественна движениеу «Юнармия» зыфиорэм ныбжыкъе хэр хэцгээнхэмкэ юфуу ашлэрэм мэхъаншо ил. Хэгъэту зэошом иветранхэм, чыпэ зэуулпэнхэм ахэлэжъяаэхэм анаэ атырагъэтиньимкэ, ошлэ-дэмшигъаэ зыхель тхъамыклагъохэм якъеухэр дэгъэзэжыгъэнхэмкэ юфтыхэбзабэ зэшүуахы.

Ныбджэгүу лъаплехэр, шъуисэнхьят епхыгъэ мэфэкыимкэ зэкэми тышъуфэлэлэо псауныгъэ пытэ, щылкэшүү шүүнэу, Адыгейимрэ Урысынэр яфедэ зыхэль къулыкъум гъэхэгъаклэхэр щылжушынхэу!

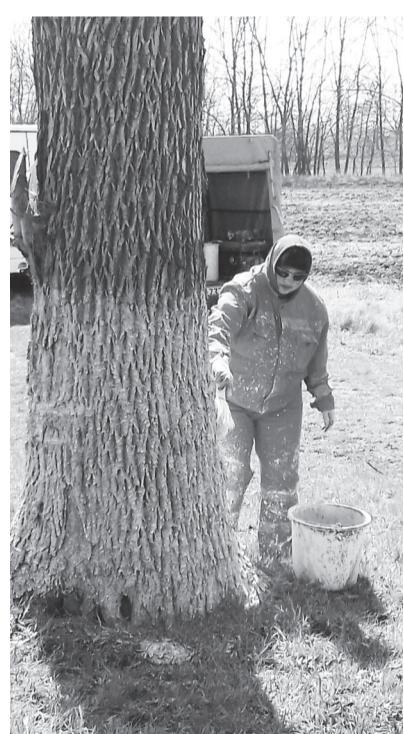
**Адыгэ Республикаем
и Лышхъэу
Къумпывл Мурат
Адыгэ Республикаем
и Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Тхъаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ**

Адыгеим ихэхъоныгъэхэр

Республикэр къэбзэныир, зэтегъэпсыхъэгъэныир

Псэуплэхэм къэбзэныгъэ адэллынным, зэтегъэпсыхъэгъэнхэм, гъэпсэфыпэ чыпэхэр цыфхэм ялэнхэм АР-м и Лышхъэу лъэшэу ынааэ тыргэгъеты.

Адыгеим икъэлпиту, къэлэгъэ-псыкэ зиэ поселкэшхохэм, муниципальна образованихэм ягупчэхэм аужырэ уаҳтэм зэ-

хъокыныгъешюу афэхкугъэхэр аш ишыхъатых. Паркхэр, скверхэр, саугээтхэм къызэльбаубытры э чыпэхэр агъэкэжых, къэу ашых, фэтэрибэу зэхэт унхэм ящагхэр зэтэргээпсыхъэх, чэшыре нэфынэнхэм, тысыпэхэр, джэгуплэхэр ялэнхэм ыуж итых.

Джащ фэдэу къэбзэныгъэм республикэм лъэшэу зэрэшчилэхэм изы шыхъат пыдзэфэ (Икъух я 2-рэ нэклуб. ит).

ЯшIуагъэ арагъэкъыщт

Лъэпкэ проектэу «Демография» зыфиорэм къыдыхэлъятаагъэу паллиативнэ йэпилэгъу ашырагъэгъотынэу пэктюр 25-рэ хурэ отделение Мыекъопэ район сымэджэшым къыщызэуахыгъ.

Унэм медицинэ йэпилэгъу щызыгъэгъотыщт бригади аш щызэхащагь.

Республике бюджетым къихэхыгъэ сомэ миллионы 10 мыш пэуагъэхъагь. Игъеклотыгъэ гъэцэкіэжынхэр ашыгъэх, ажырэ шатхъэхэм адиштэрэ оборудование ашэфигъ.

ращэлпэштхэ хэушхъяфы- кыгъэ автомобиль (сомэ миллион 1,7-кэ) зэрэггэгъотыгъ.

Адыгеимкэ онкодиспансерым ыкли республике сымэджэшым паллиативнэ йэпилэгъу ашарагъэгъоты, мыхужыщт сымаджэхэм алае ахэм чыпэхэр ялех. Блэклигъэ ильесим зы-

ныбжь икъугъэ нэбгырэ 1438-мэ ыкли къелэцыкъу 27-мэ мыхэм йэпилэгъу щафхуу.

АР-м псауныгъэр къэухумэгъэнхэмкэ и Министерствэ къызэритирэмкэ, паллиативнэ йэпилэгъур зыгупчэм джы щарагъэгъотыщт.

(Тикорр.).

**Аналог телекъэтынхэр зэпагъэунхэкэ
къэнагъэр мэфэ 57-рэ**

Цифрэ эфир телевидением икъэтынхэм зэрэтехъащхэм епхыгъэ юфтыхохэмкэ федеральнэ къэралыгъо унитарнэ предприятиеу «Урысые телевизионнэ, радиосетэм» «илиние пльыр» иномерэу **8-800-220-20-02-мкэ** ыпкэ хэмийльэу сид фэдэрэ уаҳти шүүтеон шүүлъэкищт. Специалистхэм шууиупчэхэм джэуал къаратыжыщт, цифрэ приставкэхэм якъихынкэ ыкли ягъэфедэнкэ йэпилэгъу къышууфэхъущтых.

Цифрэ телевидением икъэтынхэм зэрэтехъащхэмкэ къэбархэр нахь игъэкотыгъэу официальнэ сайтэу смотрицифру.рф зыфиорэм ижүүготэштых.

Республикэр къэбзэныр, зэтегъэпсыхъэгъэныр

(Икъех.

Адыгейим икъэлтий, къэлэгъэ-
псыкэ зиэ поселкэшхохэм,
муниципальнэ образованиехи
ягупчэхэм аужырэ уахьтэм эз-
хъокыныгъешу афэхуугъэхэр
ащ ишыхъатых. Паркхэр, сквер-
хэр, саугъэтхэм къызэллаубы-
тырэ чыпэхэр агъэкэжых, къэ
ашых, фэтэрыбэу зэхэт
унэхэм ящагухэр зэтэргэ-
эпсыхъэх, чэшырэ нэфынэнхэм,
тысыпэхэр, джэгуплэхэр ялан-
хэм үүж итих.

Джащ фэдэу къэбзэныгъэм
республикэм лъэшэу зэрэшы-
пильхэм изы шыхъат пыдзэфэ
пытэхэм ядэшынкэ Урысыем
исистемэ зэхъокыныгъэхэр зы-
фашыхэм, ащ къыцыдэлтий-
тээ шэпхъэ пстэури апэу зыгъэ-
цэклагъэхэм Адыгейир зэрэшы-
щыр. Мары мэзищым ехъугъеу
хэкъым идэшын фэгъэзэгъэ
шьольыр операторым юф ешэ.
Джыри щыклагъэхэр щыэхэм,
цыфхэм яшыонгъоныгъэхэр къы-
дильйтэхээз, ишьэрэлхэр
хэзьгээ имыэу ыгъэцэкэнхэм
хъызметшланлэр пыль. Мы лъэ-

ныкомкэ зэхъокыныгъешу хэр
щымылхэу плон пльэкиштэп.

Джащ фэдэу АР-м и Лышхъэ
псэуплэхэм къэбзэныгъэ адэ-
льным цыфу ахэм адэсхэ-
ри къыхэгъэлэгъэгъэнхэ фау
зэрэштым бэрэ къыкыгъэт-
хъигь. Ащ паэ шыхъафхэр
зэхэшгэгъэнхэм къэшакло фэ-
хуугъэу, джы ар хэбзэшу ау
республикэм щизэрхэе. Ильэ-
сым къыкыцлык мызэу-мытэу
шыхъафхэр зэрэзэхашэхэрэм
ишугъэклэ, къыхэшэу тыдэклэ
зэгъэфагъэ, къабзэ зэрхуу-
гээр нэрыльэгъу.

Мары джыри гъэтхэ мэфэ
фабэхэр къызэкхэм, къым-
фэ ужым псэуплэхэр агъэкэ-
бзэжынхэу, агъэкэжыхынхэу,
хэкъэу тыдэклэ щыэри аугъоин-
нэу унашьо Лышхъэм къы-
шыгъигь. Апэу а юфшэнхэр езы-
гэжъагъэр АР-м псэольэ-
шынымкэ, транспортнымкэ,
псэуплэ-коммуналнэ ыкы гъо-
гу хъызметынмкэ и Министерств.

Ащ къызэрэштытауагъэмкэ,
къалэу Шытхъалэ дэжкылэ, Крас-
нодар краимрэ Адыгейимрэ

ягъунапкэ, къыщегъэжъагъэу
Мыекъуапэ укызыщыдахъэрэм
къэсэу агъэкэбзэнэу пшъерьиль
ялагь. Тыгъуасэ, бэрэскэшхо
мафэм, гъогушхэм юф ашагь,
шыхъафыши ялагь.

Шэджагъом нэмысигъэу тэ-
тызэком, зы купхэм чыгхэр,
куандэхэр къаукэрэпхууха-
гъэхэу, къутамэу къапахыкы-
гъэхэр ыащыщтыгъэх, нэмык-
хэм чыг лъапсэхэр агъалэ-

щтыгъэх. Транспортыр зэры-
корэ гъогухэм ягъэкэбзэн
фытегъэпсыхъэгъэ техникими
чэзыу-чэзыу гъогу гъунэхэм
ащызэтхэгъэхээти-сэлэ зэхэ-
ллыр ыпхъэнхызэ, ыащыщтыгъэ.
Лъэрсрико зэпиркынпэлэу а

Мыекъуапэ ипрокурорэу агъэнэфагъ

УФ-м и Генеральнэ прокурор иунашьокэ юстицием истаршэ упчэ-
жьэгъоу Мыгу Артур Мыекъуапэ ипрокурорэу агъэнэфагъ.

АР-м ипрокурорэу Игорь
Шевченкэм Мыекъуапэ къэлэ
прокуратурэм иофишхэм
пещаклэр нэйласэ афишигь.

«Игорь Шевченкэр Мыгу
Артур илэнатлэклэ фэгушуагъ
ыкы зипэшэ коллективим шуагъ-
э къытэу дэлэжьэнэу, Мыекъуапэ хабзэр щыгъэптигээним-
кэ пшъерьильэу къыфагъэуцу-
гъэр щытху хэльэу зэшүүхинзу
къыфэлэгъуагъ» — къеты АР-м
и Прокуратурэ ипресс-къулыкь.

Мыгу Артур 1983-рэ ильэ-
сым Мыекъуапэ къыщыхуу.
2005-рэ ильэсым Пшызэ къэ-
ралыгъо мэкъумэц университетын
иордийн факультет къуухыгь.

2005-рэ ильэсым къыщуу-
благъэу ынэтээ зэфэшхъафхэр
иэхэу Мыгу Артур Адыгейим и
Прокуратурэ иордийн юф ашагь,
ахэм ахэхээ пэшэ ынэтлэри. Мы ажыре ильэсий
5-м кадрэхэмкэ республикэм

ипрокурор истаршэ ынэтлэ-
гэу юф ышагь. Щытху хэлээ
иофишхэм зэригэцаклэрэм фэшлэ
мызэу-мытэу АР-м и Прокуратурэ ишитхуу тхылхэмкэ хигъэунэфыкыгь.
Икъулыкь пшъерьильхэр зэрифэ-
шъуашэу зэрэзэшүүхээрэм
фэшлэ УФ-м и Генеральнэ про-
курор иунашьокэ «За вер-
ность долгу» зыфиорэ тамыг-
гээу я III-рэ степень зиэлэ къы-
фагъэшьошагь.

Адыгейим ихэхъоныгъэхэр

Жъы хъугъэхэм ачылпэлэ

Адыгейим икъэлэ шьхьаэ чыг ныбжыкэхэм ягъэтлэхъан щыра-
гъэжьагь.

Мыекъуапэ къэлэ администра-
цием къызэрэшыагъэмкэ, жъы-
хъугъэу, къэукориним ишын-
го къэзитыштыгъэхэр рахыкы-
гъэхэу, ахэм ачылпэлэ ныб-
жыкэхэр агъэтлэхъагь. Гхээ-
шхъэ-мышхъэ къызэлмыкэ-
хэу, къалэм ичыюопс къеклущ-
хэр ары къыхахыгъэхэр. Чыг
25-рэ агъэтлэхъагьах. Урамэу

Шэуджэным ыцэ зыхырэм
изы чыпэ, урамхэу Победэм-
рэ Советскэмрэ зыщызэулэх-
хэрэм дэжкылэ ыкы переулкэу
Привокзальнэм ахэр атэргэ-
тэлэхъагьах.

Мы мафхэм къалэм ирай-
он зэфэшхъафхэр ащ тетэу
агъэкэжыхынхэ гухэль я. Гхо-
гу гъунэхэм альтхэм анахъэу

анаэ зэрэтирагъэтырэр къэлэ
администрацием къыщыхуу.

2018-рэ ильэсым чыг ныб-
жыкэу ыкы кондэ зэфэ-
шхъафхэр 3000 фэдиз парк-
хэм, скверхэм, нэмыхи гъэлэ-
фыпэлэ чыпэхэр, саугъэтхэм
къапэлэу чыгхэм ащаагъэ-
тэлэхъагьах.

Адыгейм ихэхъоныгъэхэр

Республикэм ыцЦэ зыгъэЦугъэ гъомылапхъэхэр

Адыгэ къуаер

*Адыгэ Республикаэм
ыщІэ шІукІэ чыжъэу
зыгъэJугъэхэм ащищ
адыгэ къуаер. Уры-
сыем ичІыпІэ зэфэ-
шъхъафхэм ямы-
закъоу, ІэкІыб къэ-
ралхэми ар ащаиІэ
хъугъэ.*

Адыгэ къуаем республикэм чыпшхо щеубыты. Гъомыл-
пхъашыным хэхъоныгъэхэр
ышынхэм аш илах зэрэхжэлым
имызактюу, туризмээ зегъэ-
ушьомбгүйгээнимки гутаплэхэр
рапхых. Ар кызызэригъашып-
къэжырэми ишыхъат адыгэ
къуаем ифестивалэу респуб-
ликэм щизэхашэрэм ильэс къэс
къекуаллэрэр нахьыбэ зэрэ-
хъурар.

Адыгэ къуаер Урысыем ціэршы зэрещьихъугъэм ишшугъэкэ ар чыпілә зефешъхъафыбэхэм къащыдагъэкыщтыгъ. Аш ишын шепхъэ гъэнэфагъеу пыльхэр зерауакъохэрэм къыхеклү, адигэ къуаекі заджэхэрәр тиктъуае пачыжыагъ.

Тикуаң пәчхыжай б.

2018-рә ильәсым ишылә мазз адыйе куаң Адыгейм ит хъыз-мәтшапләхәм анэмыйк ызыпарәми кыдыгъякын фимитэу, нэмыйк чыпта кыышашыгъяэр нәпцыйкә лыттегъянәү УФ-м и Аппшэрэ Хъыкум унашын нышың.

Ар Адыгеймкілә теклоныгъэшхоу, мэхъэнэ ин зиэ лъэбэ-кью хъугъэ. Хъыкумым зырихъухъагъэм къыщыублагъеуз ар амыукъоным Адыгейм икъо-ешхэм я Союз лъэшү ынаэлтетыйгъ. Ауштэу «Адыгэ къуй» зытетхэгъэ гъомылапхъэ гъэ-былтыгъэкэ нэмыйк субъектхэм яхъыизметшапхэм къыда-гъэкэу къычлагъэщи, ахэм даоу афырялэм фэйхъыгъэ тхыльтхэр афигъэхъыгъа-гъэ.

Брянскэ хэкум ит хъызмэт-шлаптэу ЗАО-у «Умалат» зы-филорэм нэмькырэмэ зэклеми

тхылъым итыр альэцкягъ. Мы хэкум и Арбитражнэ Хыыкуми Адыгеим икъоешхэм ядэо тхылъитым дыримыгъаштэу, ежхэм япредприятие къыгоуцуагъ, УФ-м и Апшъэрэ Хыыкум унашьоу ышыгъяэр къыриձазъеп. Адыгеим икъоешхэм я Союз къыизэрещауагъэмкэ, УФ-м и Хыыкумэу цыфым ежъ иакъылкэ къытугупшысыгъэмкэ фитныгъяэр илехэм (интеллектуаль-

Адыгэ щаири къуаем къыгоуцуагъ

*Адыгейм къышы-
хахыгъэу, нэмыйкI
чыпIэ къышыда-*

ные права) якъеухъумэн фэгъезагъэр Брянскэ хэкум и Арбитражнэ Хыыкум рихъухъягъэм хэпльэнэу зыфагъэзагъ. Икыгъэгъэтхэпэ мазэм ыкIэм лъэлытхыльтыр аш Iæklaгъехъягъ.

Джаш фэдэу Москва иунэе предпринимательхэм ашыщэү Адыгейм икъоешхэм «адыгэ къуай» зыцэ гъомылажхъэр чыпчэу къызыщыхыгъэм зыцэ ыхынным (наименование места происхождения товара) щигъэнэфэргэ технологилем димыштзу, ГОСТ-кэ е ТУ-кэ ашлэү, армытэрэззэу зытуагъеми пэуцужышь угъех ыкчи теклоныгъэр къыдахыгъ. Предпринимателым

ыуагъэм Москва и Кузнецкэ район хыкүм кыдырыгъештагъэп, нэужым къэлэ хыкүммы юфым зыхэллэжкыыми, тикиошхэм къагочуагь.

Адыгейим ихызымэтшаплэу щэм хэшыкыгъэ гъомылапхъэ-хэр къидэзывгъэкъихэрэм адигэ къуаер нахыбэу къашынны пае оборудованиеу IoF зе-рашлэрэр агъэкіжыгъ. АР-м мэкъу-мэшымкэ и Министер-ствэ къызэритирэмкэ, 2018-рэ ильэсым кьое тонн мин 13-м ехуу къыдагъэкыгъ. 2017-м егъэпшагъэмэ, ар процентти 7-кэ нахыб. 2021-рэ ильэсым нэс тонн мин 16-м ехүм къы-фэклонхэм ыуж итых. Кьюшхэм я Союз къызэрэшхагъэштырэм-кэ, Урысыем зэрэштытэу Ѣын-иукыщым, ишыкігэштым фэдиз къыдагъэкынным хъыз-мэтшаплэхэр фэхъазырых.

*гъэкIын фимытхэу
ашIыгъэ къуаем
адыгэ щаири джы-*

рэблагъ
Къыл-
хэхъуагъ.

Урысые науч-
нэ-уштэйлэ ин-
ститутэу къэгя-
гъэхэм ыкчи
субтропическэ
культурэхэм
якъэгъэйн пы-
льым и Къу-
тамэу АР-м
щылэм блэкъыгъэ
гъэтхэпэ мазэм
ащ фэдэ фиты-
ныгъэ къыра-
тыгъ. Ащ къы-
зэршыдэлтыта-
гъэмкэ, шай
зэфэшьхьяфхэр
къыдэзыгъэкъы-
хэрэм адыгэ
щаир тиресту-
блике къыщы-
мыкыгъэм ха-
шыкылэу «Адыгэ
щай» къытырат-
хэмэ, ар нэп-
эшт. Щэе шүцлэм
уцышьори ащ

Адыгэ щаир институтэу зиггүүр къэтшыгъэр ары къэзыгъэкыэр. Ащ иплантацииехэр Кавказ къушхъэтхым итемыр-къохъэп!э лъэныкъок!э щылэх, Мыекъопэ районым ит поселкэу Цветочнэм пэблагъ. Урысыер пштэмэ, адыгэ щаир анахь чы лъагэм къышык!эу альытэ. Пстэумкы гектари 6 мэхъу. Чып!эу зыдэштыр, чыгоу къызхагъак!эрэр, экологическэу зэрэкъабзэр ары адыгэ щаир адрэхэм афэмьидэ къэзышыэр.

Адыгейим апэрэ щай куашхэр 1938 — 1940-рэ ильэсхэм щагъэтысхъэгъагъехэй институтым кыышлаотэжкы. Аышгүм «грудинскэкі» заджэхэрэ щай лъэпкь кыхахыгъагъэр, соктилтурагъэубытыгъагъ. Щаим ыккы субтропическэ культуурэхэм апылт Всесоюзнэ институтым иопорнэ пункт (непэ Урысые научнэ-ушэтып! Э институтэу къэгъагъэхэм ыккы субтропическэ культуурэхэм якъэгъекын пылтым и Къутамэу АР-м щылэр) илофышлэхэр ары зыгъэтысхъэгъагъехэр. Зэо ильэсхэми щаир кызыэтенэгъагъ...

2010-рэй ильээсэн институтын шай лъэпкъ 15-мэ шүа гэж ахэлжир вэхигяахы, адыгэ щай лъэпкъыр къыхихыг.

Непэ аш фитынгээр къыратыгъэр къэухумгээным, ежь щам шоғъабэу хэлтыр мыкло-дымым, ары пакюшь, нахьыбэ хъуным, Урысыем имызакъо, йекъыб къэралхэмий алтыгэсныим къыфэкконхэм пае амал гостэури зэрагъэфедэцтим институтэу аш икъэгжэекъын дэлажьэрэм къышыкагъетхы.

Зыгъэхъазырыгъэр ХҮҮТ Нэфсээт.

ШІЭНЫГЪЭЛЭЖЬЭУ БЫРСЫР БАТЫРБЫЙ

АДЫГЭ ЛЬЭПКЪЫР

Бырсыр Батырбай филология шэныгъэхэмкэ доктор, профессор, шэныгъэхэмкэ Адыгэ Дунэе академиет иакадемик, Адыгэ Республикаанэрэ Пшызэ шъолтыирре шэныгъэмкэ язаслуженнэ йофышшху, Урысюем педагогическэ ыкчи социальнэ наукахэмкэ иакадемиет иакадемик.

мак!ә ашыщтыгъэх, хөгжэгүм аш фэдэү 400-м ихуу щизэфашыгъыгъагь. Ау министрэм тоофильтром изэшхөхынк!ә ек!онлак!еү кыыгъотыгэрэм яшыагъек!ә тэтирееспублик!ә зыеджап!и тоофиш!эн кызызэтэуучагъэп.

Тбилиси дэт къэралыгъо университетыр 1963-рэ ильэсым къеухышь, Пшыжкхъэблэ гурыт еджап!эм идируктор игуадзэу илофшэн регъажьэ. Ащ ыуж Адыгэ къэралыгъо университетым Къырагъяблагъэ.

1988 – 1991-рэ ильээхэм Германием күлэгэйдажуу щылжжэйгээ, аш кызыкыжым АР-м шээнгээрээ гэсэнгээрээкээ иминистрээ ильзээ 7-рэ Ioф ышлаа. Нэүжүм Адыгэ къэралыгьо университетым ильэпкъ факультет идеканеу, гуманитар шээнгээрэхэм апиль республике институтым ишаачу, шынтыг-

Неп шлэнгъэлэжкыр наукэм шхъафитэу ѩэлажэе, ушэтын юфым пиль. Мы аужыре уахьтэм анах мэхъан зиэу кылэккыгъэ Ioшлагъэхэм ащищ ишхъэгъусэу Сафият игүсэу къыдигъеккыгъэ «Убых-адыгэ-урсы гущыалтэр». Кавказыбзэхэм адэлэжкэрэ шлэнгъэлэжхэмкіэ ар мэхъанэшхо зиэ Ioшлагъ. Гъэтхапэм и 14-м, адыгабзэм и Мафэ ехуултэу, гущыалтэм Тыркуем лъетегъэ-уцо Ѣифашыгъ. Ащ кыышыгү-щылагъэхэм кыхагъэшыгъ иберие-кавказ бзэ унагъом, абхаз-адыгэбзэ купым зэгъэп-шэн е ушэтынхэр ешылтэйхэн-хэмкіэ мы Ioшлагъэм ишуагъэ къызэрэккюштыр.

Бырсыр Батырбый 1939-рэ ильясым непэ фэдэ мафэм къэхъуг, Мамхыгъэ гурыт еджаплэр къуухыг. Ащ ыуж Тбилиси къералыгъо университетым щеджагь, зэльашээрэ бзэшлэнгъэлэжь цэрынхэй Арнопольд Чикобава, Георгий Рогава, Кетеван Ломтатидзе ащ икэлдээгъэджагъях.

Университетим 10ф зыщиштэрр ильээсиц нахь мыхъгууэй ашт кандидатскэ диссертациер къеухуммажбы. 1991-рэ ильэсүм докторскэ 10фшагъяар етхы ыкын дэгъюн къеъжшыныкъажбы.

Наукэм ыльэнъикъокэ къэлпон хъумэ, шэныгъэлэхъыр анахъэу зыдэлжъягъэр адыгабзэм иглагол, аш тарихъэу пылтыр, глаголыпкъыр зэрэзэхэтыр, адыга-бзэхэм яфонетикэ абхъязыбзэм, убыхыбзэм ыкы нэмыхкавка-зыбзахам яегъашн арых.

зыбзэхэм ягъэншэн арых.
Ильясхэу министрэу зыбыл-
лажьагьэрхэм лъэпкыымкэ мэ-
шанхшо зиэ юфигъохэр зэ-
шүүхийнэу хувь э. А лъэхъаным
ублэплэ ыкын гурьт еджаплэхэу
сэнэхьат къезытыхэрэр нахь

фаеу, зигъоу алъытэрэмкіэ узэряупчыгъэм сыйшыгъуаз. Аш тетзу уапекіэ ашыщтыгъа, аш фэдэ практикэ а лъэхъаним шылалгээ.

— Сапәккى, саужкى яупчы-
гъэхэу къесшлэжьирэп, сэри
къыссеупчыгъэхэп. Аш фэдэ
лэнэтэшю зесхъагъеу щытыгъэп,
ау гъэсэныгъэм илоф зыгорэ
хэсшыкайу къысшлэшьити, си-
шүяагъе къэзгъэклишьунэу слыш-
тагъа.

— Узытефэгъэ ильэсхэр
псынклагъэхэп, республикэр
агъэпсигъэвэ кьодыягъ, зэхъокы-
ныгъэхэр щынэньтэм ильэньтъо
пстэуми къяжештыгъэх.

— Ары, тэр-тэрэу зэхъокын гэхээр тшынхэг фэягь. Совет лъэхъаным партием ихэку комитет, хэку исполкомым зэрэштын фаер зэклэри къуялоштыгъ, ахэм зэралоу ювшлэнэрыг бгъэпсын фэягъэ. Ау сэ министрэу сзыагъэнафэм зэклэри иклэрийкэү бгъэпсынэу уахтэм амалыкцэхээр къытыштыгъэх. Ары къезгъэблагъэхээ, сапэктэ тэтигъэхээр упчлэжэгъу зыкцэшыгъэхэр. Аш фэдэу сыкъяджэгъягъ а Іенатлэр зыгъэцэклэгъ Платын-къо Аскэрбый, Цуукл Налбый, Хъялпекла Налбый.

Сә а Іенатім сыйұхъанкіз
ильт 30 федіз иләу Адыгейимре
Осетиемре яеджап!әхәм еғе-
дҗәнныр зәкілери урысыбазекіз
ащызәхашәнәу фәехү алы,
льәу тхыльхәр атыхи, аш зәр-
техъезғағъәхәм ептыкіз фы-
ришамда. Платыньо Аскабарый

кіәкі.

щылэгъу тыфэхъугъ, щылэнэгъэ
тъгоу къыкъугъэм тырыпльагъ,
тиупчэхэм яджэуапхэм тшо-
гъашлэгъонэу тядэлугъ.

— Батырый, министрے узашым, о уапекіс а Іенат! Ер зығъэцкіягъэхэр къебгъэблагъэхэмэ, ашінену иғъо зыфимығагъэхэмкіс, непә гъесенігъэм исистеме нахышшоу зэхшэгъэнүмкіс шілгэгъен

сеупчыгъагъ. Шлотэрээу къысилогъагъ. Ятлонэрэ мафэм нэклубго пчыагъэмэ атетэу шэгъэн фаехэр нэбгырищми къысфахыгъагъ. Анахь зиштуагъэ къысэкыгъэр Владимир Шахановыр арыгъэ, ар консультантэу сштэгъагъэ.

Сэ анахъэу сзыыпылтыгъэмэ ашыщыгъ адыгабзэм иоф зыкъе- гъээтыгъэнир. Адыгабзэр зыпкъ

Бырсыр Батырбай шәнәнгъәләжъ цәрәйлүшхү. Адыгабзэм, литератүрәм, адыгә күлтүрәм яухъумакly. Гъәспсәфигъо ымышылай адыгэ мақъэр ихәгъәгу цыкly имызакъо, ләккыб къарадами ашыгүнным мыштырыжъау дәлдажъа.

Батырый творческэ клочэшко зинэ, Испэлэ-
сэнэныгъэшко зыхэль шиэнэгъэрэлжь. Адыгэ
намысым изехьваклы, нэхьой дахэ, шыныкьагъэ
ыкын гукцэгъу зыхэль цыиф. Учпчэжэгъу
пшынэм, ухижьеукъоштэп. Тэгъельзаплэ, тырэ-
гушшо, тишицысетехын.

Лъытэнгъэ зыфэтшіеу Батырбый! Укъызыхъугъе мафэмкэ тигу къыддеу тыпфэгушо! Псауныгъэ пытэ уилеу, уигъаше къыхъеу, уиньбджэгъухэм ыккі уилахъылхэм ягукиэгъу ущымыкіеу, пхъорэльф-къорэльфхэм уагъегушлоу бэрэ аштхъяль уитынеу, тәри джыри илъесыбэрэ тыкъыблэпэжъянену тыпфэлъо.

Уилюфшізгъухэр.

укъихъагъ, нахынжъхэм нахь
зыщатефэрэм ахэм гүшүйэр
ялтыгь...

— Сэ сцымыгъупшэжырэз зыхъугъағъэр 1968 — 1969-рэ ильэсхэр арых. А лъэхъяным ильэс 30 ныїеп санынжыгъырэ. Шъхъэлэхъо Абу, Бэрэтэрэ Хамид, сэры aloy Тэхъутэмьикъуае тызэрэшьлагъээр ренэү сиғу къэкъижы. Къоджэдэс нэбгырэ 300 зыкъэтхэгъэ письмэу Москва ағъехыгъэм ар епхыгъагъ. Абу ыцлэ үүгъэу щытыгъ, Хамидэ зэлъашлэрэ усэкъуагъ, егъэджэкъуагъ. Къоджэдэсхэм якла-лэхэм адыгабзэр арагъашлэнэу зэрэфэмьехэр итхагъэу Москва письмэу ағъехыгъэм ехылла-гъэу цыифхэм тадэгүщилэнэу пшъэрлы тилағъ. Кызызэлыкълагъэхэм сихъат пчыагъэрэ тадэгүщилагъ, дгъэдэлүагъэхэри къахынчлэх.

игъэуцожыгъэнир анахь гүгэл
льагэу а лъэхъаным тилаг.

— Къэсэшлэжбы а лъэхь-
ным лъэпкыр зэкъоуцаагъэу
адыгабзэм зыкъеъзэтыжбы-
гъэним зэрэпылтыгъэр. Шэ-
ныгъэлэжхэр, тхаклохэр,
культурэм иофишлэхэр
яшыпкъэу ащ зэрэдэлжэ-
щтыгъэхэр. Ори ахэм уахэ-
тыгъ. Зышшишылагъэм пчэгум.

КЫЗЫХҮГҮР НЕПЭ ИЛЬЭС 80 МЭХҮҮ

ЗЭРҮҮГҮШХОРЭ ЦЫФ

кынштыгъэр славянхэм я Союз ары. А лъэхъаным министерствэм юфышо ышлагъ. Цыифхэр къедгъэблагъэштыгъэх, тадэгүүштэйштигъ. Тщымыщэу кытгхэс-хэм, нэмыхи лъэпкъхэм ялы-клохэм къагурыдгъэоным ты-пылыгъигъ зыбзэ пшээрэ лъэпкъыр нахь кынппэблагъэ зэрэхъуштыр, шу зэрэгльэгъуштыр. Тиклалэхэр зэхэсхэу псэунхэу Тхъэм кын-зериштыгъэр зэкэл лъэпкъеу мыш исхэм къагурыдгъяомэ тшлон-гуягъ... Сыдэу щитми, законым кынппэуцужжээрэм агурыдгъэ-люагъ. Нэбгыри 100-м щищэу 4 нынэп кындузэмыгъэштагъэр.

— А лъехъман урысхэм адыгабзэр зэрагъашэнэу зэрфаехэр тигопагъ, дгъашлагъо урыс пшъашъэху адыгабзэр зэзыгъашлагъэхэм ягуу тшыщтыгъ, ахэм яхыллагъэу гъезетым къихэтуютыщтыгъ. Ау лэшлэгъу плланэ зытешлэм, юфым нэмыхкэу зыкъызэпиригъэзагъеу къысшошы. Адыгэ кілэццыкүи урыс сабыйи зэкіеми зэфэдэу адыгабзэр ядгашлэу зэрххуугъэм юфыгъо гъэнэфагъэхэр къыздиҳыгъэх. Лъэпкъым щыщ кілэццыкүхэу адыгабзэмкіэ

Сэнауцыгъэ зыхэлхэм юф адэтшлэнэу тыгу къэкыгъэп. Адыги, урьиси, ермэли, нэмьчи, урьими зэхэсэу, зэфэрэу адыгабзэм едъаджэхэу едъэжьагъ. Адэ тыдэ къикынштыг адыгэ наукэм, культурем, тарихым аышылэжьэштхэр, афэлэжьэштхэр?

— Анах гумэкыгьоу льэпкыым илэм утељбагъ...

— Непэ джы адыгабзэм иегъэджэнкэ шыкэ-амалы-кіэхэм тальэхъу...

— Шыкэ-амалыкіэхэм уалтыхъун, къэбгъотынхэм дэй хэлтэп. Ау тэ тихэгъэгу фэдэу гъэсэнгъэм исистемэ зээзыхъокырэ щылэп. Зэхъокыныгъэшхохэм калейдоскопыр гум къагъэкы. Сэ гъэсэнгъэмкэ федеральнэ

Лъытэнэгъэшхо зыфэтшырэ Бырсыр Батырбый!

*Непэ уимафэшь, тыкъылпфэгушю,
Уигъэхэр къыхъэу Тхъэм уегъэгушю,
Узыхэхъагъэр лъэхъэнэ шлагъу,
Къобын-шъабынэу чым ушэбагъу!*

Шэнэгъэ гьогум гьашэм утет,
Лъэпкъ биракъыр лъагэу олэт,
Адыгэ пстэуми узэдэрияй,

Классификация Нафтоз

А лъэхъаным Академие Цы-
клоу зэхэтщэгъа гэми мэхъанэ-
шхо илагь сэнаущыгье зыхэль
зишэ шлэгъошүү кэлэццыкүхэр
къыхэгтэшгэгъягъэнхэмкэ ыкчи
ахэм тоф адешлэгъэнхэмкэ.

Дунайр кызызэхъоки, щыла кір нэмікі кызызыхъугъе лъэхъаныр ары Мыекъопе къэралыгъо технологическе институтырып кызызэлутхыгъағъэр. Арилоф кызызэрыкюо щытыгъэп. Еджапіэм иматериальнэ баззы изэтегъэпсыхъан имызакьюо, ашыщезыгъеджэштхе кіләегъаджэхэм якъегъотыни юфышсопылтыгъ. Кіләегъеджэ дэгүхэр чәмыхътхеу апшъэрэ еджапіэм щылэн ыльэкъыщтэп. А лъэхъанэм Тхъакүщынэ Аслъанрез сэрыре бэрэ тыззелукіештыгъ юфыгъохэм татегущылештыгъ юфыр зэхэтфызэ дъяенүнфыгъэ Адыгейим щыщэу нэбгырэ 400 фэдиз шізныгъэхэмкі докторхэу, кандидатхэу Урысъем ичыпіэ зэфэшьхъафхэм зэра-

шылажьэхэрээр. Ахэр конференцием кызынетэгъяблагъяхэм, нэбгырэ 400-м щыщэу 260-рэ Мыекъуалэ къэкlyагъ. ЗэlykIэ ужым ахэм ашыщэу 60-м Адыгейим къэклюжынхэу тыраубытагъ. Аш институтыр ыльэ төүционымкэ мэхъянэшхо илагъ.

— Батырбый, іэнэтіэ зэфэшьхяафхэм уащылэжьагъ,
ахэм аащищэу анах узыфэрэзжээю Ioф зыщыпшягъэр
къэпиона?

— Сигъэрэзагъэу ахэтэп.
Мышлагъэу къэнагъэр бэ. Ахэм
зыкъэ аашиг студент купхэмкэ
тызэхъожбын тлъэкъынэу амалэу
тилагъэр зэрэтимылжжыр. Ар
зэншохыгъэ хуугъагъэмэ, кадрэ-
хэм якъэгъэхъазырынкэ нахь
амал дэгүүхэр тиештгэгъэх

— Упчіләкъэгү уашылгъэз-
мә, сый даңхъэу шілгъен
фаеу къыхәбъэштыгъаяр
джыри?

— Анахъ щыкыагъезу непе
слытэрэр тисабыйхэр апэрэ
классым къышегъэжъагъезу
япліэнэрэм нес адыгабзекіэ
зәремиджхәрэр ары. Аш шуа-
гъезу къытыштыр гъунэнчъагъ.
Аш тетэу егъеджэныр зәхәща-
гъезу зыщтыр ары еджэгъэшхо-
хэр лъәпкым къызыхэкыгъа-
гъэхэр. Ахэм ащищых Нә-
мытіэкъо Кемал, Гъомләшк
Хъатыгъужыкъу, Къоджә Салым,
Гъукләл Юр, Мәрәтыкъо Салым.
Ахэр лъәныкъо зәфәшъхафхәм-
кіэ апэрэ еджэгъэшхөхәу лъәп-
кым къыхэкыгъэх. Ахэр ублә-
піэ еджапләм адыгабзекіэ ще-
джагъэх, ау еджэгъэшхо хъун-
хәмкіэ аш иягъя къекыагъәп.

хэмкээ аш иягээ квэкуяа быт.
— Уишэнкээ узыгфэмырэзэжьеу, аш шхъэуз кыгфихьеу кыхэкла?
— Хяа, сэ оптимистмэ са-

— Хвай, со оптимисты са-
щыш. Цыфым сешүргьоу, мы-
хүккің сыпегөккің сихабзеп.
Сыгукің зызғэләсәжын сэ-
льзекі.

— Уиклалэмэ гээсэнтхыдэ япloу бэрэ къыхэкыгъя?

— Сыжэ зэтесхэу «Мыш фэдэу шъущымыт, мыш тетэү шъузекон фае» cloy егъашлэм яclyагъэп, сымакъэ лэтыгъэуи садэгущылагъэп. Ау сыгу римыхырээр синахэ кэлтхэгъагь... Сэ сишошыкэ, нравоучениер цыфхэм, анахъэу ныбжын-кэхэм, егъээсигъагьэ зыхэль lofhu апъыта агуял аштарал

— Ильясыбыкэ үзэкиэлэ-
бэжымъ зэдэгүүшигэйгоу зэдь-
тилагъэ горэм кыышыпогъагъ
«Сянэ юф ымышыу, щысэу
къесшлэжкырэп» пүи. Укызы-
хъугъэ мафэм ар сыйгу къэкы-
жыигъ.

— Ары Ioфыр зытетыгъэр. Тысыгъэу зигъэпсэфэу сыгу къэкъыжырэп. Ильэс 70-ары ныэп ышыхъэ аптэу кызыгузыгъэр. Тэ тэнэ изэкъуагъэп, илэгүй бзылтыгъэхэм зэклэми къин альэгъущтыгъ. Сянэ шэн дэгүү илагъ, итептээкээ цыиф дэхагъ, хварам ышыштыгъэп, унэкъоц, блэгъэ бзылтыгъэхэр зэклэри ишшэшьэгъугъэх, зэклэми афэдэгъут. ытугээ зэрэкъабзэр арын фае kluачли, түсэсгүйт их, их сончилжигтэр.

— Тхъауегъэпсэу.
СИХЪУ Гошнаагъу

Лъэпсэ пытэр зэгуралоныгъэм къышежъэ

Унагъом имэхъанэ зыкеччээтигъэним, шэн-хабзэхэр гъэптигъэнхэм заштегушигъэхэ 1энэ хурае бэмышигъэ
Мыекуапэ щыкъуагь. ЗАГС-м и Гъэорышаплэу Адыгейм щылэр 1офтхабзэм къяшакло фэхъугь.

1энэ хураер зэрищаа филология шиенгъэхэмкэе кандидатэу, ЗАГС-м и Гъэорышаплэу Адыгейм щылэр дэж щызэхажэгъэ Общественнэ советым илашчу Матыжъ Аминэт. Эзехъэм джащ фэдэу хэлэжжаяхъэ АР-м 1офтшэнимкэе ыкли социальна хэхъоныгъэмкэе иминистрэ игуадзэу Ирина Ширинар, къэлэцыкъухэм яфитынгъэхэр къэххумэгъэнхэмкэе АР-м и Уполномоченнэу Алексей Ивашинир, Парламентын гъэсэнгъэмкэе, наукэмкэе, ныбжъыкэ 1офтшэнимкэе, спортымкэе, СМИ-мкэе ыкли общественнэ организацием зэхъоныгъэ адярьлэнимкэе икомитет итхьа-

зызэгозытхэхэрэ, сабьеу къэххухэрэ япчъагъэ къизэрэшчиагъэм.

2018-рэе ильэсийн зызэгозытхэхэр 2398-рэ, ар 2017-рэе ильэсийн егъэшшагъэмэ, 117-кэ нахь макл. Зызэгозытхыкъижхэрэ япчъагъэ, 2017-рэе ильэсийн елтыгъэмэ, тэлкү къышыкъагь нахь мышшеми, джыри маклээ.

Псөогу зэфэхъугьэ нэбгэритлур зэпээзырэзэу псэунхэу къизэрэхахырэр гухэл, ау ахэм льфигъэ зэдагъотыгъэу зэгокъижыхэ зыбхүкэ, гумэкыгъор нахь щечигъуа мэхъу. Блэкыгъэ ильэсийн зэхэкъижыгъэ зэшхъэгъус 1651-мэ ащишчуу

матэу Шэуджэн Тембот, нэмыкхэри.

1офтхабзэм пшьэрить шхъялэу илгэгээр унагъом институту тъэптигъэним, зэхэкъижхэрэ япчъагъэ къышыгъэгъэним паа шиенгъэн фаехэм атегушигъэним, ахэр щыенгъэним щипхырышгъэнхэмкэе анахъеу анаа зытырагъетыщтыр къэнэфэгъэним арь.

ЗАГС-м и Гъэорышаплэу Адыгейм щылэр илашчу Къош Сайдэ пэублэм къизэрэшчиагъэмкэе, аухырэ ильэсхэм унагъом имэхъанэ зыкеччээтигъэним къэралыгъом лъэшэу ынаа тирегъеты. Ау аш паа къэмийнэ демографилем изытет гумэкыгъо шхъялэу непэ тиэхэм ащиш.

Цыфым, нахыбэрэмкэе, обществэм мэхъанэ зэртийрэм зыфекудыи. Унагъом ибаини гъэ, аш мэхъанэ илэе ягугь бэрэ тшы зыбхүкэ, ныбжъикъэхэм зызэгушчай, зэхэкъижхэрэ япчъагъэ къышыкъэним ар фэорышшэйт, — къышыкъуагь Къош Сайдэ. — Непэрэ мафэм ехъулэу тикъэралыгъо щыпсэухэрэм унагъом уасеу фашырэм къизэрэшчиагъэр тинэрильгэй. Ар къаушыхъаты

1053-мэ зынбжь имыкъугьэ сабийхэр ялэх. Ахэм ащишчуу 609-мэ — зы сабий, 341-мэ — льфигъиту, 103-мэ сабийч ял.

Зэшхъэгъусхэм зэхэкъижхын гухэл ашынным ушхъагь шхъялэ фэхъоу къихагъэшчиагъэрэ зэгуралоныгъэ азыфагу зэrimылтыгъир, псэуплэ зэримылтыгъир, зэшхъэгъусхэм ащиш шыон пытэхэм, компьютер джэгуным апишагъэ зэрэхъугьэр, ны-тихэм зэримыкъухэрэр арь. Такык къини, гушуагь зэгъусхэм зэдагочиагъиз ягашшэ къагъешэнэу аловэ псөогу зэфэхъхэрэм шиенгъу гучьи гээтигъяа зэфэриялэ зэрэхъурэр гухэл.

Унагъом, зэ-

гъэнэр ЗАГС-м икулыкъу изакью дэлжээнэу зэрэшимицыр 1энэ хураем къеколагъэхэм къихагъэшчиагь. Пстэури зэгүсэу мыш 1офтшэн зэрэфаар къауагь. АР-м 1офтшэнимкэе ыкли социальна хэхъоныгъэмкэе и Министрствэ унагъохэм 1эпилэгъу зэрафэхъурэм Ирина Ширинар къитеччэшчиагь. Мыльзэнкъом къулыкъум ынаа зэрэтиригъэтэрэ игушигъэ къышыгъэшчиагь, 1офтхабзэм зэхэхэрэ ягугу къышыгъэ.

Къэлэцыкъухэм яфитынгъэхэр къэххумэгъэнхэмкэе АР-м и Уполномоченнэу Алексей Ивашиним къизэрэшчиагъэмкэе, зэшхъэгъусхэр зэхэкъижхынх гухэл зашыкъэ, сабьеу зэдагъотыгъэр ары анахь къин зыльгэйнэр. Зызэгүатхыкъижын иофигъо зэхэфагу зыдэж щылэштэйн епхыгъеу гумэкыгъо гъенэфагъэхэр къеуцух. Мыш фэдэ гумэкыгъохэм ядэгээзэжын, къэлэцыкъухэм яфитынгъэхэр къауахъумэнхэр япшээриль шхъялэу зэрэштийрэ Алексей Ивашиним игушигъэ къышыгъэ.

Социология шиенгъэхэмкэе кандидатэу Юлия Триль къигъэхъазырэгъэ докладын къизэрэшчиагъэмкэе, сабийхэм ным ишэн къауагь, аш фэдэу зашы. Чэфэу щылэнгъээр къэзыхыгъэ бзыльфыгъэм исабийхэм унагъо пытэ агъэспы. Ау гумэкыгъир къизшхъащыорэ ным ильфыгъэхэр ежь фэдэу гушигъэгъуаехэу мэхъу.

Америкэм щырагъэкъокыгъэ социология уштэйнхэм къизэрэшэгъэгъуагъэмкэе, хульфыгъэр ильэс заулэхэ нахыжъэу, шхъэгъусем нахь шиенгъэ куухэр 1экэлхэ зыбхүкэ, унагъор зэгуралоныгъэ мэпсэу. Еджагъэу, шиенгъэм рыгъозэрэ зэшхъэгъусхэм унээго пытэ ашлэн алъэки. Джаш фэдэу зэгуралоныгъэм лъапсэ фэхъу гъээ социологхэм агъэунэфыгъэр шхъэгъусем ильэу пстэури фимыгъэцаклэ зыбхүкэ ары. Ар умыгъэшэгъон пльэкъирэп, сида пломэ зы лъагъо къыбдатытыр зыфаар фэпшэнир зэгуралоныгъэм ылъапсэу тълытэйн тесагь. Ареу щытми, социологхэм къауагъэр къэтхыхыгъэ, аш тетэв псэун е ежь тэрээзэу ылъытэрэм тетэу зеконым ифитынгъэ хэти и.

1энэ хураем къеколагъэхэм унагъом имэхъанэ тъэптигъэнимкэе епльякъеу ялэхэр къираолотыгъэх. Зэдэгушчиагъо ягъэм къыпкырыкырэ пшьэрэлхэр агъэнэфагъэх.

ГОНЭЖХЫКЬО Сэтэнай.
Сурэтхэр 1ошынэ Аслын тырихыгъэх.

Мэлъльфэгъум и 6-р тхаклоу Гъыш Рахмэт къызыыхъугъэ маф

КІләцікIу дунаим ухещэ

ратурнэ институтэу М. Горькем ыцлэ зыхырэр къуухыгъ, непи а къалэм щэпсэу.

1991-рэ ильэсэм Рахмэт кіләцікIу рассказхэр зыдэт тхылъэу «Пшэсэн щынагъор» адыгабзэкI ыкли урысыбзэкI «Злая крапива» ылоу а дэдэр къыдигъекIыгъэх. 2018-рэ ильэсэм Р. Гъышым итхылъкIеу «Букет сирени» зыфиорэр урысыбзэкI Адыгэ республике тхылътедзапIем къыщыхиутигъэх.

Анахь шуагъэу сэ тхаклоу фэслээгъурэр ипроизведеннихэм адигапсэр дахэу зэррашиоришэрэр, лъепкь нешанхэм куоу зэрэрилъегъукIыхэрэр, кіләцікIухэм дунееплъыкIэ тэрэз агъотынымкI эшишагъэ къаклорэр, джащ фэдэу, сабыигур, зихэхъогъур зыуэрэ шенхэр кийгъэтхыхэу зэрэтхэрэр ары. Псэ зыптым, анахьэу къыткIехъхэрэ кіләцікIухэм нахь тафэсакъеу, түүхүмэхэу, тываа атетыныр лъэнинуа-бэкI, тхэкIо бзыльфыгъэм «шъушэ, шъую» ымылоу, ихудожественнэ кіләцікIу рассказхэмкI къыдигургэгъало. Ахэр урысыбзэкI тхыгъэхэми, лъепкь нешанхэмкI — шен-хабзхэмкI, гъэпсикI-и-шыкIехэмкI, зэхеты-кI-зэфыщытыкIехэмкI — зэлъипкIагъэх.

Лъепкь нешанхэмкI — шен-хабзхэмкI, гъэпсикI-шыкIехэмкI, зэхетыкI-зэфыщытыкIехэмкI — зэлъипкIагъэх.

ТхылъкIем кіләцікIу рассказхэм чыпIе гъэнэфагъэ шагъотыгъ, ахэр пчагъэмкI 15 фэдиз мэхъух: «Злая крапива», «Обида», «Клоун», «Велосипед», «Девочка и котенок», «Друзья», «Мороженое», «Обман» нэмийхэри. Рассказхэм кіләцікIу дунаим ухаа, ахэм ялокI-шыкIехэр, ячаныгъе-хуульхаяа, ялпорэр ашошь зэрэхъурэр, нахьжыхэм зэракырыплыхэрэр, ахэм цыхъэ зеррафашырэр, плунгъэм иофыгъохэр лупкIу рассказхэм къашцилотагъ.

Сабыим зэ ылъегъугъэу, зэхихыгъэр е илуагъэр пытэу ыгу реубытэ. Гушиэм пае, рассказэу «Велосипед» зыфиорэм хэт шъэожыюм я 2-рэ классыр «5»-кIэ къызиухыкIэ велосипед фашэфынэу палогъагъ. Ау еджэгъу ильэсир дэгүү дэдэу къызеухым, нытыхэм яуагъэ агу къекыжывьэп. КіләцікIухэр зикласэу, ахэм ныбджэгъушу афэхъун

зильэкырэ Нуриетэу я 10-рэ классыр къээзүхырэр, кілэгъяджэ хуугъах, аш гу льетэ: футбол ешээрэ купышуми ахэмийтэу чэфынчэу Шумафэ щыс,

жыгъ ны-тыхэм, ау гүнэгъу пшъашьэу Нуриет изеклыакIекI кыфэрэзагъэх, кілэгъяджэ дэгүү зэрэхъущтыр кыралуагъ. Ежхэми яшээжыуе Шумафэ

Псэ зыптым, анахьэу къыткIехъхэрэ кіләцікIухэм нахь тафэсакъэу, түүхүмэхэу, тываа атетыныр лъэнинуа-бзыльфыгъэм «шъушэ, шъую» ымылоу, ихудожественнэ кіләцікIу рассказхэмкI къыдигургэгъало. Ахэр урысыбзэкI тхыгъэхэми, лъепкь нешанхэмкI — шен-хабзхэмкI, гъэпсикI-и-шыкIехэмкI, зэхеты-кI-зэфыщытыкIехэмкI — зэлъипкIагъэх.

илэгъухэр велосипедхэмкI къачыхыхэхэтых, «3» нахькIе емыджэхэрэми. Нуриет шъэожыюм янэу Сафыят дэжь куи ыгу къыткIехъхырэ. Гушиэм пае, рассказэу «Велосипед» зыфиорэм хэт шъэожыюм я 2-рэ классыр «5»-кIэ къызиухыкIэ велосипед фашэфынэу палогъагъ. Ау еджэгъу ильэсир дэгүү дэдэу къызеухым, нытыхэм яуагъэ агу къекыжывьэп. КіләцікIухэр зикласэу, ахэм ныбджэгъушу афэхъун

ыгу агъашүжыгъ, къызыыхъугъэ мафэр къызэсэм, бэрэ зэжэгэе велосипедыр кыфащэфыгъ.

Txakloу Гъыш Рахмэт зи ыумысырэп, зи ыгъасэрэп, ау художественнэ амал дэгъухэр кыгъотохээзэ, ини цыкун мэ-кI-макIа афэсакъеу ядэхашэзэ нахьшум фещэх, шэнышу-хэм афенгүх. Джащ пае тхаклоу «Опсэу!» етэло, творческе лъэбэккүкIехэмкI тыфельдо.

МАМЫРЫКЬО Нуриет.

Гур агъашIу

АдыгабзэкI къыдигъирэ художественнэ-литературнэ журналэу «Зэкъошныгъэм» мы ильэсымкIэ иапэрэ номер къыдигъигъ.

Адыгэ, Къэбэртэе-Бэлькъар, Къэрщэе-Щэрджеэ республикахэм ялъепкь тхаклоу, СССР-м, Урысыем, Адыгэ Республикэм я Къэралыгъо пре-михэм литературэмкI ялау-реатэу Мэшбашэ Исхъакъ итарихъ романэу «Аджал ыашъхъ» зыфиорэр мыш джыри Ѣылъиклоторагъ. Къэбэртаем ильэс 300-м ехъукI эз-кэлэбэжкем Ѣылъиклоторагъ. Къэнджал заор пкы фэхъугъ мы произ-ведением, адигэхэм Ѣылъиклосуу-хабзэу хэлъигъэхэр, мытхыгъе хабзэу адигагъэр Ѣылъиклоторагъ. Къэрщэе-Щэрджеэ илээж, унэ къеэрэм, ыпсе уе-жын фаеу зэрэхъурэр тарихъ куур илэубытыпIеу тхакло-

гъашэгъонэу къыщыргэгъэгъукIых.

ПрозэмкI гъезагъэу джыри зы гукъекIыж повесть мыш дэт «Джыри сипкIых ухэт, Къэзэн-къуай» ылоу. Ар лъепкь тхаклоу Пэншыу Сэфэр зыер, тхылъеджэхэр ашуабэ шэу ежэх.

Уа-гушу ыкли уа-гушу зу-журналистэу Сихъу Султлан иусхэм; ахэр зигъо кілэхъагъэх, адигагзэр зыщышуашлох.

«Лъепкьим халэлэу уфэлэжъагъ,

Адыгэр дунаим зэльбагъэшлагъ.

Дахэу тфэплюагъэр непиташхъагъ,

Тыгъэу къыщепсы, тфэхьюшхъагъу.

Лъепкьим ынапэ тетымы-хыникI,

Тиадыгабзэ шхъашэ фэт-шыникI,

Непи упсэоу тэ укытхэт,

Лъепкь тхыдэуатэу Къэрэшэ Тэмбот.

Лъепкь поэзиер непэрэ мафэн зэрэхэуцорэм ишыс дэгүү Хъакъунэ Заремэ ирассказ кілэхэр, ахэр ахэбдзын ахэммылэу шъабэх, голух, гучэ ма-къэх.

Журналым къыдэхъагъэх тхаклоу Гутэ Саныет ирассказу «Насыпым узыхигъадэрэп», Уайкъокъо Рэмээнэ ибаснэхэр. Литературэмрэ критикэмрэкI гъезагъэу тхагъэх Шъхъэлхэо Дарико, ГъукIел Нурбый.

Тиобиляхэм афэгъэхъигъэ гушиэмхэр къашыгъэх Агъыржанэнко Симханэрэ (Жэнэ Къырымызэ ильэс 100 зэрэхъугъэмкI) Мамый Русльянэрэ (Щашэ Казбек къызыыхъугъэр ильэс 80 зэрэхъугъэмкI).

Журналым къыдэхъагъэх Хъот Замрэт итхыгъэу Хъанэхъу Адамэ фэгъэхъигъэр, лъэужышу къэзигъэнэгъэ журналистэу, хэку гээзэтийм ильэсэйрэе иредакторыгъэ Аандырхье Джантэмыр ехъылгагъэу Лэххусэжэ Хъаджэрэтбий ытхыгъагъэр, Дзыбэ Кимэ итхыгъэу «Тыхэмэр къохэмрэ» зыфиохэрэр.

Журналым чыпIе щагъотыгъ шэнэгъэлэжъхэу Джэнчэтэ Иринэрэ Ситымэ Сарэрэ жаб-

зэм ыкли адигабзэм иофыгъохэмкI къауагъэхэм ыкли Мые-куапэ ихьишэ Ѣыщ нэккүбгэхъу журналистэу Мамырыкъо Нуриет къыгъэхъазырыгъэхэм.

ДЭЭУКЬОЖЬ Нуриет.

МашIом пщэрхъапIэм зыкъызышиштэкI

Статистикэм къызэриушыхъатырэмкI, машIом ыпкь къикIыре тхамыкIагъохэм языплланэр къызыыхъурэр пщэрхъапIэр ары.

Джары унэ унаем е фэтэрым ианах Ѣынэгъо чыпIеу ар зыкIальтэрэр.

МашIом пщэрхъапIэм зыкъызышиштэнымкI эмхэм афэдэ шапхъэхэм шъуарыгъуаз:

— **язакIоу кіләцікIухэр пщэрхъапIэм къи-шумынэх;**

— **шъупщэрхъэх зыхъукI, шъушхъац зэкIэш-у-гъуай, ізгъуалэрэ дэшүүщай;**

— **зи лъымыпльэу шъуупщэрхъэрэр хъакум къытешумын;**

— **пщэрхъапIэм ит пкыгъохэм ягъэфедэнкI шапхъэу Ѣылъехэм шъудэмых, техники зээ-къуагъэхэр шумыгъэфедэх;**

— **пкыгъохэм салэмрэ дагъэмрэ ренэу ате-шъулъэки;**

— **электропроводхэр къэплъын зылъекIыщ-пкыгъохэм нахь апчыжъэхэмэ нахьышу.**

МашIом пщэрхъапIэм зыкъызышиштэкI, зэр-гыкъэхэрэ порошокыр, ятIэр, содэр жуу-гъэфедэмэ хууц. Мыш дэжьым псыр къекIурэп. МашIом нахь къызэкIаблэ зыхъукI, газымрэ электричествэмрэ жуу-гъэкIуасэх, псынкIеу мэшIогъэкIосэ къулыкъум шъукъедж. ИэпIе гъуар къэсэфэ пщэрхъапIэм ипчэе фэшьышуин, хъэдэн цынхэр ац ынэхэм адэшьуконхэ ыкли ыкыбкI псы тешьукIэн фае.

**КУШЬУ
Рустам.**

Къалэу Мые-куапэ Мые-куопэ районымрэ мэшIогъэкIосэнымкI якъералыгъо инспектор.

Адыгэ быракъым и Мафэ ипэгъокI

Дунаим щагъэбыатэ

Адыгэ быракъыр Темир Америкэм, Африкэм, Мьеекъуапэ тыгъуасэ ащаэтыгъ. Йофтхабзэхэм ахэлжъагъэхэр телефонкэ зэфытеуагъэх.

Африкэм икъушхъэ анахь лъагэу Килиманджаро Дунэе зеклоным хэлажъэхэрэм адигэ быракъыр щаэтыгъ. Купым хэтых Великобританием, США-м, Марокко, Кением, Танзанием, Адыгейм къарыкыгъэхэр. Республикэм иллыклохэм Максим Богатыревыр япащ. Ашт игъусэх Лышэ Айдэмыр, Александр Бородиныр, адигэ пышашъэу Айдин Анна.

Темир Америкэм адигэ быракъыр щызы!этыгъэр Константин Шинкевичыр ары, вулканэу Орисабэ ышыгу тильэпкэ быракъ щигъэлаагъ.

Республикэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» хэтхэм адигэ быракъыр Мьеекъуапэ щаэтыгъ.

— Зекю ежъэнхэм ыпэкэ адигэ Хасэм зэлукэ щыкъуагъ.

Адыгэ быракъым и Мафэ фэгъэхыгъэу Темир Америкэм, Африкэм, Адыгейм мэлъыльфэгъум и 5-м лъэпкэ быракъыр ащаэтынэу мурад зэдашыгъ, — къитиуагъ Адыгэ Хасэм игъэцэкъэло куп хэтэу Къуижъ Къепльян. — Адыгэ быракъхэр, гъезетэу «Адыгэ макъэм» ино-мерхэм ашыщхэр, нэмыхкэ нэпээпль пкыгъохэр зыдаштагъ.

— Адыгэ быракъым дунаим тет тильэпкэгъухэр зэфещэх, — республикэм ис лъэпкъхэм язэфыщтыкъэхэр егъэптих. Быракъ уцышьоу жъогъо 12-р, щэбзищир къызыхэлдыкыр дунаим ичыпэ анахь лъагэхэм ащаэтыгъэу зэращыбыатэрэм тегъэгушхо, — къитиуагъ Адыгэ Хасэм итхъаматэу Лышэ мышкъо Рэмэзан.

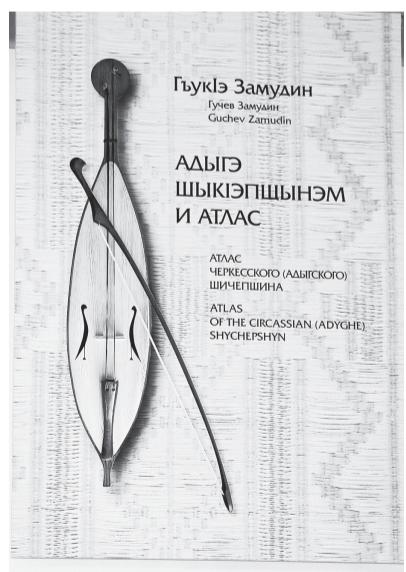
Сурэтым итхэр: адигэ быракъыр Килиманджаро щаэтыгъ.

Искусствэр — тибайныгъ

ШыкIэпшынэр гъашIэм щэжъинчы

Адыгэ шыкIэпшынэм, ашт итарихъ, игъэфедэн афэгъэхыгъэ тхылъэу Гъукэ Замудин 2017-рэ ильэсэм Мьеекъуапэ кыышыдигъыгъэм ехылгээ къэгъэльэгъон Адыгэ Республикэм и Лъэпкэ музей мэлъыльфэгъум и 4-м кыышыээуахыгъ.

Музейм ипащэу Джыгунэ Фатимэ адигэхэм ямузыкальнэ искусстве шыкIэпшынэр икъерийкэу кызыэрэхеуцожыгъэм кытегущыагъ. Адыгэ Республикэм культурэмкэ иминистрэу Аульэ Юрэ къэгъэльэгъоныр кызыэрэззэуахырэм мэхъэнэ ин ритыгъ, шыкIэпшынэм итарихъ, адигэ-мэ музыкальнэ Іэмэ-псымэр щызенгъэм зэрэшагъэфедэрэм еплтыкэ шъхъаф фэпшын фаеу ылтыгъ. Искусствэмкэ республикэм икълэцыкыр еджакпхэхэм адигэ музыкальнэ Іэмэ-псымэр щызенгъэм зэрэшагъэфедэрэм еплтыкэ шъхъаф фэпшын фаеу ылтыгъ. Искусствэмкэ республикэм икълэцыкыр еджакпхэхэм адигэ музыкальнэ Іэмэ-псымэр ашыфагъэсэнхэм фэшлэгъэм олъякы. Гъукэ Замудин ютэхъэхэрэм ашыфагъэсэнхэм фэшлэгъэм олъякы. Гъукэ Замудин ютэхъэхэрэм ашыфагъэсэнхэм фэшлэгъэм олъякы.

Искусствоведениемкэ докторэу, профессорэу, Урысюем икомпозиторхэм я Союз хэтэу Алла Соколовам изэфхэхысыжхэм къашыхигъэшыгъ Гъукэ Замудин ишүшIагъэкъэ шыкIэпшынэр тимузыкальнэ искусстве нахьышоу щагъэфедэу зэрауглаагъ.

Республикэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» итхъаматэу Лышэмыкэ Рэмэзан лъэпкэ кадрэхэр музыкальнэ искусстве фэгъэсэгъэнхэмкэ амалышуухэр Адыгейм зэрилхэм, адигэ музыкальнэ Іэмэ-псымэрэх зыхэт оркестрэ республикэм щызенгъэм зэрэлэгъытштим, Гъукэ Замудин рильтэжъэгъэ юфыр лъыгъэктэйэн зэрэфаем иеплтыкэхэр къарилолагъэх.

Къокыпэлэм щыпсэурэ лъэпкэхэм яискусствэмкэ Къэралыгъо музееу Мьеекъуапэ дэтым ипащэу Кушьу Нэфсэт анахъэу ынааэ зытыридзагъэр юфыр къещакло фэхъурэм угоуцон, Іепыгэгъэхэр уфхуун зэрэфаем арь.

Бзэхэр зыттызэрагъэшIэрэ Гупчэу «Активым» ипэщэ шъхъа-иу Ейддж Мэмэт Тыркуем къышхуугъ. Къуаджэу зыттызэрагъэшIэрэ шыкIэпшынэмкэ орэдышшохэр къырагъялохуу зыкы щызэхихыгъэп. Мэмэт музейм щыкъорэ зэхахъэм къызэрэши-туагъяу, шыкIэпшынэр ыцIэки, имехъанэки адигэмэ яй. ШыкIэпшынэмкэ гум иорэд къебгъэлон олъякы. Гъукэ Замудин гушхоныгъэ зыхэлъ цыф. Юфыр

зыфежьагъэм дунэе мэхъанэ и, ныбжьыкэу непэ шыкIэпшынэм фагъасэрэм лъэпкэ гупшысэу илэр неуц щызенгъэм щыпхырищищт.

Къэгъэльэгъоныр

Кыкы Аспъанбэч, Джарымэкъо Тыркубый, Мэрэтыкъо Аслъан, нэмыхкэ шыкIэпшынаохэм ясурэтхэр, шыкIэпшынэхэу тятэжь плашхэм агъэфедэштигъэхэр, пхъэм хэшшыкыгъэ музыкальнэ Іэмэ-псымэр, фэшхъаф тарихъ къэбархэм яхьылгээгъэ пкыгъохэр, тхыгъэхэр музейм щытльэгъуугъ.

Сташуу Юрэ, Мамый Русльян, Сулейманова Фатимэ, Хъюкло Ларисэ, Чэтэо Ибрахимэ, Сихаджэкъо Иринэ, нэмыхкэ ягупшысэхэр тшогъэшэгъоныгъэх. Чэмышо Гъазый Республикэм культурэмкэ иминистрэу щытлыгъ, нэмыхкэ хэбзэ ІэнатIэхэм аутыгъ. Ашт къызэрэтиуагъяу, шыкIэпшынэм уасэу илэр къэлгъуай. Гъукэ Замудин къышхуугъэгъэ юфыр ишүшIагъ. Пэсэрэ шыкIэпшынаохэм яхьылгээ ютэхъэхэр, сурэт-

хэр къынгульгъаагъ. Замудин шыкIэпшынэр пчэгум къызырхэхь, бгъэфедэн пльэкIыре искусстве пылыгъ. Плуаблэхэр, лъэпкэ пкыгъохэр ѿшыщтыгъэх. Цыфмэ ашошь ыгъэхъугъ ѿшыщтыгъэх.

Замудин шыкIэпшынэмкэ юфыбэ зэшIопхын зэрэлпэлэгъытшт.

— Искусствэхэмкэ республике къелэцыкыр еджакпэ шыкIэпшынэм щыфэдгээсэнхэу тызыфэжъэм, ны-тыхэм ашыщхэр ашт фэягъэхэр, шуагъэ хэмэльэу алтыгъэштгэгъ. Джы «Мэшэлахы» тээл. Къутамэу къызэлутхыгъэм зеушшомбгүй, къелэцыкыр ансамблэхэр зэхашагъях, — къитиуагъ Чэмышо Гъазый.

Зэхахъэр рамыгъажьээ, музеим ичхэхэлэв шыкIэпшынэм фагъэсэгъэ еджакпхэхэм адигэ мэкъамэхэр щагъэжынчыгъэх. Гъукэ Замудин зэхашаклохэм, тхылъым икъыдэгъэкын пылыгъэхэм «тхашууегъэпсэу» къариложьгэгъ.

Къэгъэльэгъоныр ѿшыщтыгъэм зэрэгэфагъ, узызепшэ.

Сурэтхэр зэхахъэм къышынхэм яхьылгээ ютэхъэхэр, сурэт-

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛЬ Нурбай.

Зэхэзыщагъэр
ыкИ къыдэзы-
гъэкIырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкэ Йофхэмкэ, ЙэкIыб къэралхэм ацы-
пэзурэ тильэпкэ-
гъухэм адигээ зэпхы-
ныгъэхэмкэ ыкИ
къебар жъугъэм
иамалхэмкэ и Комитет
Адресыр:
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэ-
щиIэр:
385000,

къ. Мьеекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм
къайхырэр А4-кIэ
заджэхэрэ тхъапхэу
зипчагъэкIэ 5-м
емыхуухэрэр ары. Са-
тырхэм азыфагу 1,5-рэ
дэлхээ, шрифтыр
12-м нахь цыкIунэу
щытэп. Мы шапхэ-
хэм адимыштэрэ
тхыгъэхэр редакцием
зэкIегъэлжыхъ.

E-mail: adygvoice@
mail.ru

Зыщаушыхъятыгъэр:
Урысы Федерацием
хэутийн Йофхэмкэ, тел-
радиокъэтын-
хэмкэ ыкИ зэльы-
гээсэхэй амалхэмкэ
и Министерстэ
и Темир-Кавказ
ЧыпIэ гъэйоры-
шлапI, зэраушыхъятыгъэ
номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщахаутырэр
ООО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мьеекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIэмкI
пчагъэр
4300

Индексхэр

П 4326

П 3816

Зак. 672

Хэутийн узцы-
кээтхэнэу ѿшт уахтэр
Сыхатыр
18.00

Зыщахаутырэхъ
уахтэр
Сыхатыр
18.00

Редактор
шъхьайэр
Дэрбэ Т. И.

Редактор шъхьайэр
игуадзэр
Мэцлиэкъо
С. А.

Пшъэдэгъыж
зыхырэ секретарыр

ЖакIэмкъо
А. З.